

**ALISHER NAVOIYNING «MAHBUB-UL QULUB» ASARIDA ODOB-
AXLOQ, OILAVIY HAYOTDAGI TURLI HODISALAR VA
VAZIYATLARDAN CHIQISHGA IMKON BERUVCHI YAXSHI
FAZILATLAR**

Utayev G'ayrat G'aybulayevich¹

Baxtiyorova Muslima Baxrom qizi²

Toshkent Davlat Tibbiyot Universiteti,

Toshkent, O'zbekiston Ijtimoiy fanlar

kafedrasi katta o'qituvchisi¹

uggayrat@gmail.com

Stomatologiya fakulteti, I bosqich talabasi²

muslimabaxtiyorova783@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqola Alisher Navoiyning «Mahbub-ul Qulub» asarida odo-axloq va oilaviy hayotdagi turli vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qilishni ta'minlovchi yaxshi fazilatlarni chuqur tahlil qiladi. Asarda insoniy munosabatlar, oilaviy mas'uliyat, hurmat, mehr-oqibat, sabr-toqat kabi axloqiy qadriyatlarning ifodalanishi, shuningdek, ularning jamiyat va oilaviy hayotga tatbiqi o'rganiladi. Tadqiqot shuni ko'rsatadiki, Navoiyning falsafiy va axloqiy qarashlari nafaqat shaxsiy rivojlanishga, balki oilaviy barqarorlik va ijtimoiy muvozanatni saqlashga xizmat qiladi. Maqolada shuningdek, asardagi tarbiyaviy va ma'naviy elementlarning zamonaviy hayotdagi ahamiyati ham tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: odo-axloq, oilaviy hayot, yaxshi fazilatlar, tarbiya, axloqiy qadriyatlar, alisher navoi, mahbub-ul qulub

**АЛИШЕР НАВОИ В ПРОИЗВЕДЕНИИ «МАХБУБ-УЛ КУЛУБ»: ЭТИКА,
СЕМЕЙНАЯ ЖИЗНЬ И ДОБРОПОРЯДОЧНЫЕ КАЧЕСТВА,
ПОЗВОЛЯЮЩИЕ СПРАВЛЯТЬСЯ С РАЗЛИЧНЫМИ СИТУАЦИЯМИ**

Аннотация. В статье подробно анализируются хорошие качества, которые обеспечивают соблюдение этики и морали в различных ситуациях семейной жизни на примере произведения Алишера Навои «Mahbub-ul Qulub». Рассматривается выражение человеческих отношений, семейной ответственности, уважения, сострадания, терпения и других моральных ценностей, а также их применение в обществе и семейной жизни. Исследование показывает, что философские и этические взгляды Навои способствуют не только личностному развитию, но и поддержанию семейной стабильности и

социальной гармонии. Также рассматривается актуальность воспитательных и духовных элементов произведения в современной жизни.

Ключевые слова: этика, семейная жизнь, добрые качества, воспитание, моральные ценности, алишер навои, mahbub-ul qulub

ALISHER NAVOI'S «MAHBUB-UL QULUB»: VIRTUES, ETHICS, AND FAMILY LIFE QUALITIES THAT ENABLE HANDLING VARIOUS SITUATIONS

Article. This article provides a detailed analysis of the virtues that ensure ethical behavior and moral decision-making in various family life situations, based on Alisher Navoi's «Mahbub-ul Qulub». It examines human relationships, family responsibilities, respect, compassion, patience, and other moral values, and their application in society and family life. The study demonstrates that Navoi's philosophical and ethical views contribute not only to personal development but also to maintaining family stability and social harmony. The relevance of the work's educational and spiritual elements in contemporary life is also discussed.

Keywords: ethics, family life, virtues, education, moral values, alisher navoi, mahbub-ul qulub

Kirish

Alisher Navoiyning «Mahbub-ul Qulub» asari insoniy axloq, odob va tarbiya masalalarini yoritishda muhim adabiy manba bo'lib, shaxsiy fazilatlar, hurmat, sabr-toqat va mehr-oqibat kabi axloqiy qadriyatlarni chuqur tahlil qiladi. Asarda oilaviy munosabatlarda uchraydigan murakkab vaziyatlarda qanday to'g'ri qaror qabul qilish ko'rsatib beriladi va shu jihatdan asar nafaqat ma'naviy yo'riqnoma, balki tarbiyaviy qo'llanma sifatida ham qadrlidir [1][2][3].

Muhbub-ul Qulub asarida oilaviy hayotning turli hodisalariga e'tibor qaratilgan bo'lib, har bir vaziyatda odob-axloq va axloqiy fazilatlarini saqlash zarurligi ta'kidlanadi. Asarda shaxsiy mas'uliyat, oilaga hurmat va mehr-muhabbat orqali muvozanatni saqlashga urg'u berilgan. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, Navoiyning fikrlari nafaqat adabiy, balki amaliy hayotga ham tatbiq qilinadi [2][3][1][4].

Asarda insoniy munosabatlarning mohiyati, oiladagi rollar va ularning axloqiy jihatdan bajarilishi keng tahlil qilingan. Shuningdek, oilaviy masalalarda sabr-toqat, kechirimlilik va mehr-oqibat kabi fazilatlar, shaxsiy qarorlar qabul qilishda muhim omil sifatida ko'rsatiladi. Navoiyning falsafiy va ma'naviy qarashlari oilaviy va ijtimoiy barqarorlikni saqlashga xizmat qiladi [1][3][4].

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, Navoiyning axloqiy va tarbiyaviy qarashlari zamonaviy shaxsiy va oilaviy qadriyatlarni mustahkamlashda ham

ahamiyatlidir. Asardagi axloqiy qoidalar va fazilatlar, yosh avlodni tarbiyalashda, ularni ijtimoiy va oilaviy hayotga tayyorlashda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi [2][4].

Shuningdek, Navoiyning asari axloqiy, ma'naviy va falsafiy qarashlarni birlashtirgan holda, o'quvchilarni ijtimoiy mas'uliyat, insoniy qadriyat va oilaviy barqarorlikni saqlashga o'rgatadi. Bu jihatdan asar nafaqat tarixiy adabiy meros, balki zamonaviy ijtimoiy-tarbiyaviy qo'llanma sifatida ham ahamiyatlidir [3][1].

Umuman olganda, «*Mahbub-ul Qulub*» asari odob-axloqiy tarbiya, shaxsiy fazilatlarini rivojlantirish va oilaviy hayotdagi murakkab vaziyatlarni hal qilish bo'yicha aniq yo'riqnomani beradi. Tadqiqotlar ko'rsatadiki, Navoiyning axloqiy va falsafiy qarashlari shaxsiy, oilaviy va ijtimoiy qadriyatlarni mustahkamlashda barqaror asos bo'lib xizmat qiladi [4][2].

Materiallar va metodlar

Ushbu tadqiqotda **Alisher Navoiyning «Mahbub-ul Qulub»** asari asosiy material sifatida olingan. Asar matni tahlil qilinib, undagi odob-axloq, oilaviy hayotdagi vaziyatlar va ularni boshqarishga xizmat qiluvchi yaxshi fazilatlar aniqlangan. Tadqiqotda asar ichidagi axloqiy va ma'naviy elementlar sistematik tarzda guruhlangan va ularning mazmuni, kontekstual ahamiyati hamda zamonaviy hayotga tatbiqi o'rganilgan.

Metodologik jihatdan, tadqiqot **adabiy-tahliliy metod**ga asoslangan. Matn ichidagi axloqiy fazilatlar, oilaviy mas'uliyat va insoniy munosabatlar holatlari tahlil qilinib, ularning umumiy konseptual xususiyatlari ajratib olingan. Shuningdek, **komparativ tahlil metodi** yordamida Navoiyning asaridagi qadriyatlar zamonaviy ijtimoiy va oilaviy qadriyatlar bilan taqqoslangan.

Tadqiqot jarayonida **sintetik metod** qo'llanilib, asardagi turli mavzular va vaziyatlar yagona axloqiy va tarbiyaviy konseptga birlashtirilgan. Bu metod asardagi individual fazilatlar va oilaviy hayotdagi holatlarning tizimli ko'rinishini ochishga yordam berdi.

Shuningdek, tadqiqotda **deskriptiv metod** ishlatilgan. Asardagi vaziyatlar va hodisalar tavsiflangan, ularning axloqiy va ma'naviy xususiyatlari ochib berilgan. Shu orqali, Navoiyning tarbiyaviy qarashlari va ularning zamonaviy hayotga tatbiqi aniqroq ko'rsatilgan.

Tadqiqot natijalarini tizimli tahlil qilish uchun **kontent tahlili metodi** ham qo'llanildi. Matndan odob-axloqiy, tarbiyaviy va oilaviy fazilatlarini ajratib olish, ularni kategoriyalarga bo'lish va ularning mazmuniy aloqalarini aniqlash imkonini berdi.

Ushbu metodlar kombinatsiyasi orqali Navoiyning «*Mahbub-ul Qulub*» asaridagi odob-axloq va oilaviy fazilatlar tizimli, ilmiy asosda tahlil qilindi va zamonaviy kontekstda ularning ahamiyati aniqlashga yordam berdi.

Natijalar va ularning muhokamasi

Tadqiqot natijalariga ko'ra, Alisher Navoiyning «*Mahbub-ul Qulub*» asarida odob-axloqiy fazilatlar, shaxsiy mas'uliyat va oilaviy qadriyatlar tizimli tarzda ifodalangan. Asarda sabr-toqat, mehr-oqibat, hurmat va kechirimlilik kabi fazilatlar oilaviy munosabatlarda muhim rol o'ynashi aniqlandi. Bu xususiyatlar shaxsning ijtimoiy va oilaviy hayotdagi muvaffaqiyatli integratsiyasiga xizmat qiladi.

Shuningdek, tadqiqot davomida asardagi axloqiy va tarbiyaviy elementlarning zamonaviy hayotga tatbiqi tahlil qilindi. Natijalardan ko'rindiki, Navoiyning qarashlari bugungi kundagi shaxsiy va oilaviy munosabatlarda ham dolzarbligini saqlab qoladi. Xususan, oilaviy nizolarni hal qilishda va yosh avlodni tarbiyalashda asardagi qadriyatlar amaliy ahamiyatga ega ekanligi aniqlanadi.

Tahlil shuni ko'rsatadiki, asardagi axloqiy qoidalar va fazilatlar nafaqat shaxsiy o'sishga, balki oilaviy barqarorlik va ijtimoiy muvozanatni saqlashga xizmat qiladi. Shu bilan birga, Navoiyning falsafiy va ma'naviy qarashlari shaxsning odob-axloqiy rivojlanishi uchun muhim tamoyillarni beradi va ularni zamonaviy kontekstga moslashtirish imkonini beradi.

Natijalar shuni ham ko'rsatadiki, «*Mahbub-ul Qulub*» asari oilaviy hayotdagi turli murakkab vaziyatlarni boshqarishda, qaror qabul qilish jarayonida, shuningdek shaxsiy va ijtimoiy qadriyatlarni rivojlantirishda muhim yo'riqnoma vazifasini bajaradi. Asarda ifodalangan fazilatlar shaxs va oilaning barqarorligini ta'minlashga, o'zaro hurmat va mehr-muhabbatni saqlashga xizmat qiladi.

Tahlil natijalariga asoslanib, Navoiyning asari zamonaviy ijtimoiy, ma'naviy va oilaviy muhitda ham o'quvchilar uchun dolzarb manba bo'lib xizmat qiladi. Bu jihatdan asar tarbiyaviy, ma'naviy va axloqiy qadriyatlarni shakllantirishda samarali vosita sifatida e'tirof etiladi.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, Alisher Navoiyning «*Mahbub-ul Qulub*» asaridagi odob-axloq va oilaviy fazilatlar nafaqat tarixiy adabiy meros sifatida, balki zamonaviy shaxsiy va oilaviy tarbiya tizimida ham muhim ahamiyatga ega. Bu jihatdan asar shaxsiy va oilaviy qadriyatlarni mustahkamlash, jamiyatda ijtimoiy muvozanatni saqlashda amaliy qo'llanilishi mumkin.

Xulosalar

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, Alisher Navoiyning «*Mahbub-ul Qulub*» asarida odob-axloq va oilaviy hayotdagi yaxshi fazilatlar tizimli va chuqur tarzda yoritilgan. Asardagi sabr-toqat, hurmat, mehr-oqibat, kechirimlilik kabi fazilatlar shaxsiy rivojlanish, oilaviy barqarorlik va ijtimoiy muvozanatni saqlashda muhim rol o'ynaydi.

Asarda ifodalangan axloqiy qoidalar va tarbiyaviy elementlar nafaqat tarixiy jihatdan, balki zamonaviy hayotda ham dolzarb bo'lib, shaxsiy va oilaviy qadriyatlarni shakllantirishda samarali yo'riqnoma vazifasini bajaradi. Tadqiqot shuni ko'rsatdiki,

Navoiyning falsafiy va ma'naviy qarashlari shaxsiy odob-axloqni rivojlantirish, oilaviy muvozanatni ta'minlash va jamiyatda ijtimoiy barqarorlikni saqlashga xizmat qiladi.

Shuningdek, «*Mahbub-ul Qulub*» asari tarbiyaviy va axloqiy qadriyatlarni shakllantirishda o'qituvchilar, ota-onalar va tarbiyachilar uchun muhim manba hisoblanadi. Asardagi qadriyatlar orqali yosh avlod ijtimoiy mas'uliyatni anglash, insoniy munosabatlarda hurmat va mehr-muhabbatni saqlashga o'rgatiladi.

Umuman olganda, tadqiqot Navoiyning asaridagi odob-axloq va oilaviy fazilatlar zamonaviy kontekstda ham amaliy ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatdi. Asar shaxsiy, oilaviy va ijtimoiy qadriyatlarni mustahkamlash, shuningdek, ijtimoiy muvozanatni saqlashga xizmat qiluvchi asosiy manba sifatida qimmatli ekanligi tasdiqlandi.

Natijalar shuni ko'rsatadiki, «*Mahbub-ul Qulub*» nafaqat tarixiy adabiy meros, balki zamonaviy ijtimoiy va tarbiyaviy muhitda amaliy qo'llanilishi mumkin bo'lgan ilmiy va tarbiyaviy manbadir. Shu jihatdan asar shaxsiy va oilaviy qadriyatlarni rivojlantirishda muhim vosita sifatida ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ziyo, A. *Alisher Navoiyning axloqiy qarashlari*. Tashkent: Fan, 2010.
2. Karimov, B. *Mahbub-ul Qulub va oilaviy qadriyatlar*. Samarqand: Ma'rifat, 2012.
3. Rustamov, M. *Navoi asarlarida odob-axloq*. Toshkent: Adabiyot nashriyoti, 2015.
4. Yusupov, S. *Falsafiy va ma'naviy qarashlar*. Buxoro: Ilm, 2018.